

kézirat kötése — barna bőr, arabeszkos nyomatokkal, aranymetszet, rézcsatok — teljesen megegyez az olaszországi műhelyek gyártmányaival.

A kézirat kétségkívül Vitéz utódjának Beckensloer érseknek esztergomi zsákmányával jutott Salzburgba, az érseki könyvtárba. De innen utóbb idegen kézre került, és csak 1846-ban, salzburgi antiquariustól, olcsó áron vásároltatott meg a Benedekrend könyvtára részére.

A Vitéz által Váradon fölélesztett tudományos szellemnek egy más emléke is található Salzburgban: az egyetemi könyvtár egy XV. századbeli díszes hártya-kéziratában,¹⁾ melynek tulajdonosa Székel Miklós, váradi kanonok volt. Ugyanis a a kézirat tábláján, a tulajdonos így jegyzé föl nevét: »Liber Nicolai Seckel Canonici Waradiensis.« Az írás a XV. század végére vagy a XVI. első éveire utal. A kanonok nevével okleveleinkben nem találkozunk, és így személyéről semmit sem tudunk.

ISMERETLEN MAGYARORSZÁGI KÖNYVMÁSOLÓK ÉS BETŰFESTŐK A KÖZÉPKORBAN.

Közli: Csonatosi János.

— Negyedik közlemény. —

LXXI.

Szenczi Gergely 1397-ből.

Pozsonymegyei szenczi²⁾ származású, kitől a pozsonyi káptalan könyvtárában latin szent beszédek maradtak fenn, melyeket 1397-ben másolt. A kéziratot ismertette Knauz: »a pozsonyi káptalan kéziratai«,³⁾ című munkájában, hol a colophont követ-

¹⁾ A könyv címe: »Bruno Episcopus super libros Moysi et Isaiam prophetam.« 189 nagy folio levélből áll.

²⁾ Régi okleveleinkben a helység neve: Semch, Zempez alatt fordul elő. L. Fehér Cod. Dipl. VIII. 1, 512, VIII. 2, 530, X. 8, 313.

³⁾ Esztergom, 1870, 142 l.

248 Ismeretlen magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban.

kezőleg közli: »Finita est expositio super Canone (Missae) per manus Gregory de Semcz. A. D. 1397. feria secunda post divisionem Apostolorum.« (jul. 16.)

LXXII.

Briccius polánkai¹⁾ pap 1455-ből.

Zrednai Vitéz János nagyváradi könyvmásolója. Az egyedüli leíró, kiről tudjuk, hogy hazánkfia volt és Vitéz könyvtára számára itt a hazában dolgozott. A salzburgi, szent Péterről nevezett benzés monostor könyvtárában egy nagyérdekű latin Tertullianust találtam tőle, melyet a colophon szerint: (EX WARADINO : PER : BRICCIVM PRESBITERVM DE POLANKA : ANNO D. M. ETC. 55. DOMINO : JOHANNI DE ZREDNA : EPISCOPO : SACRAE DIOECESIS WARADIENSIS.) Nagyváradon 1455-ben Zrednai Vitéz János, nagyváradi püspök számára másolt. A kézirat hártján elég csinnal van kiállítva s minden tekintetben a másoló technikai ügyességéről tesz tanúságot. Vitéz azt véges végig vörös tintával javította s a colophon után megjegyezte: »deo gracias τολογ 1455.« A kézirat emendálása és iratása tehát egy esztendőben történt, mely körülmény Vitéz J. könyvtárához lényeges adalékot nyújt.

LXXIII.

Brassai Péter 1460-ból.

Valószínűleg azonos azon Brassai Péterrel, ki 1456—1474 között a bécsi egyetemen mint a bölcsészeti kar tanára többféle

¹⁾ Polanka vagy Polyanka mint zemplénmegyei birtok előfordul már egy 1355-ki oklevélben (Fejér Cod. Dipl. Patr. IX. 2, 466.) s mint népes falu létezik ma is. Ily nevű faluk és puszták különben vannak még: Sáros, Somogy, Bereg és Nógrád megyékben. (L. Kollerfi Helységnévtárát.) Briccius tehát akár polánkai pap, akár pedig odaváló származású volt, mindkét esetben magunkénak vindikáljuk őt.

bölcsészeti disciplinát tanított¹⁾ s kinek neve a bölcsészeti kar ez időbeli tanácsosai²⁾ és a hittani kar tanárai között is előfordul.³⁾ Mi ezuttal, a mölki szent benedekrendi könyvtár egy latin kézírata alapján, mint könyvmásolót kívánjuk őt bemutatni. Emeltett könyvtár »*Varia Metrica et Prosa Saec. XV.*« Q. 45 jegyű convolutumában ugyanis foglaltatik sz. Vazulnak »*Ad Virtutes Exhortatio*« című, Leonardo Aretino által görögből latinra fordított, munkája, melynek colophonjából kiderül, hogy azt Brassai Péter 1460-ban Bécsben másolta. E colophont az eredeti után szószerint a következőkben adjuk: »*Magni Basili ad virtutes exhortacio explicit feliciter Leonardo Aretino e greco in latinum noviter translata et scripta Wienne ad quintum Calendas Augustas per m. (magistrum) Petrum de Corona.*«

LXXIV.

Thordai Miklós 1461-ből.

A gyulafehérvári Batthyányi könyvtárban egy vastag breviariuma maradt fenn, melyet 1461-ben másolt. A kézirat góth ízlésben két hasábon nagy gonddal van kiállítva, s minden tekintetben ügyes másoló munkájára vall. Provenienciája 1486-ig nyúlik fel, mikor mint végrendeleti hagyomány⁴⁾ a budaméri egyházé volt Sáros megyében. Innét a Szepességre vándorolt, honnan egyéb szepesi vonatkozású kéziratokkal együtt a Batthyányi-könyvtárba került, hol alkalmam volt azt megvizsgálni. Colophonját ide igtatom: »*Hic est finis istius breviarij de tempore unacum psalterio. Et iam sequitur consequenter de sanctis et primo de Sancto Andrea. Per manus Nicolai scriptoris de Transylvania de oppido Thorda vbi salifodium*

¹⁾ Fraknói Vilmos: »Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században.« A M. Tudományos Akadémia kiadásában. Értekezések a Történelmi Tudományok köréből. III. köt. X. szám. Budapest 1874, 26—27 l.

²⁾ U. o. 31 l.

³⁾ U. o. 29 l.

⁴⁾ A breviarium előlevelén egykorú kéztől a következő feljegyzés olvasható: »*Iste liber est testamentalis Ecclesie omnium Sanctorum in Budamer 1486.*«

250 Ismeretlen magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban.

nominatur. Anno domini millesimo Quadringentesimo sexagesimo primo. Lauda scriptorem, donec videbis meliorem.«

LXXV.

Kristóf a szabad művészetek baccalaureusa 1461-ből.

Lőcsei származású, ki tanulmányait a krakkai egyetemen végezte s ott a szabad művészetekből a baccalaureusi fokozatot nyerte el. Ez időből a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtárban¹⁾ egy »Laudes artis poeticae« című latin kézírata maradt fenn, melyet 1461-ben a krakkói egyetemen a nyári időszakban mint baccalaureus másolt, s mely mint iskolai kézikönyv a XV. század tanügyi irodalmához érdekes adalékot nyújt. E kézirat colophonja eredetiben a következő: »Sit laus Deo Jesu Christo. Scriptus in alma universitate studii Cracoviensis commutatione estivali Anno domini M^occccLXI^o per Christofforum Arcium Baccalaureum de Lewtschaw.«

LXXVI.

Sztropkói Lőrincz 1468-ból.

Domonkosrendi szerzetes, ki Regensperger Lénárt budai domonkosrendi előljáró meghagyásából 1468-ban Sienai Katalin legendáját latin nyelven másolta. A kézirat megvan jelenleg a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár kézíratai között, honnan a colophonját kiírtam, mely így szól: »Explicit legenda Sancte Catharine de Senis abbreviata per reverendum patrem fratrem Thomam de Senis Ordinis predicatorum pro predicatoribus. Quam scripsit frater Laurentius de Stropka³⁾ ordinis eiusdem professor, ad instanciam fratris Leonardi Regens-

¹⁾ Beke Antal: Index Manuscriptorum Bibliothecae Batthyányianae. Károlyfehérvár 1871. 49 lap. 5³ sz. a.

²⁾ Beke Ant. Index mss. Biblioth. Batthy. etc 43. l. 436. sz. a.

³⁾ Stropkow vagy Strupko 1430-ban mint mezőváros jó elő Zemplén megyében s mai napig virágzik. Fejér X. 7, 230 és 233.

pergerÿ pro tunc superioris conventus budensis, Anno domini M.CCCC 68°.«

LXXVII.

R o z s n y a i J á m b o r János 1470 körül.

Nevével legelőször a budapesti egyetemi könyvtár »Directorium Strigoniense«¹⁾ című XV. sz. vegyestartalmu kéziratában találkoztam, hol Aranyasi Gellértfi János másoló 1470-ben a »Tractatulus de custodia quinque sensuum« és »Tractatulus pro adulteris collectus«²⁾ című munkák szerzőségét neki tulajdonítja. Ugy látszik a XV. sz. első felében a Szepességben hírnevesebb theologiai író lehetett, mert a budapesti egyetemi könyvtáron kívül, a gyulafehérvári³⁾ és más könyvtárak is birnak tőle egyes kéziratokat. Rozsnyai azonban nemcsak theologiai író, hanem könyvmásoló is volt, a mint ezt a gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár »Concordancia veteris et nove legis« című XV. századi latin kézírata tanúsítja, melyet a colophon bizonyosága szerint: »Et sic est finis Concordanciarum veteris et nove legis per manus Joannis Rosenawer Jambor«, sajátkezüleg irt le. Mikor írta Rozsnyai ezen munkát, arról a colophonban említés nincsen, mivel azonban Gellértfi János a főntemlített »Tractatulus« (melynek Rozsnyai a szerzője) 1470-ben másolta a »Concordantia« iratási évét is ezen időtájra teszszük. Megjegyzem még, hogy Rozsnyai más codexekben mint Joannes de Rosnavia jön elő, neve mellett azonban a Jambor szót nem találjuk. Előfordul ugyan a »Directorium Strigoniense« főntemlített kézirat 263^b levelén az »Ira secundum Damascenum« czikk colophonjában e három magyar szó: »hamar jambor ember«, de Rozsnyaira való minden vonatkozás nélkül. Eldöntendő még tehát valjon a Jambor szó Rozsnyainak vezetékneve e, vagy pedig csak jelző?

1) Ezen kézirat ismertetését lásd: »Aranyosi Gellértfi János codex 1462—1473-ból. cím alatt a »Könyvszemle« 1879 folyamában 76—89 l.

2) U. o. 7 l.

3) Beke Antal: Index manuscr. biblioth. Batty. 44 l., 575. sz. a.

LXXVIII.

Budai Neuman Farkas 1478-ból.

Másolta 1478-ban Aeneas Sylvius levelezéseit. A codex jelenleg a weimari nagyhercegi könyvtárban őriztetik s colophonja a következő: »finitum per me Wolfgangum Newman de Buda anno domini 1478.« (L. Georg Vogt: »Die Briefe des Aeneas Sylvius von seiner Erhebung auf den päpstlichen Stuhl«, az »Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen« 1856, 16. köt. 330. l.)

LXXIX.

Esztergami János betűfestő és rubrikátor 1490 után.

Minden valószínűség szerint szerzetes, kinek emlékét az egri főegyházmegyei könyvtár: »Opus perutile de Sanctis per circulum anni Thesaurus novus nuncupatum« című 1485-ben Straszburgban megjelent latin ősnymtatványa tartotta fenn, melyet 1490 után rubrikázott és festett. Tanúsítja ezt e munka colophonja után rubrumban olvasható következő egykorú feljegyzés: »Hunc librum comparavit Magnificus Dominus Stephanus de Bathor vajwoda transylvanus ac comes sicularum fratri Joanni de Strigonio tunc in Galgócz existenti post obitum Serenissimi Regis Mathie Anno domini millesimo quadringentesimo Nonagesimo. Omnemque apparatus huius libri fecit prescriptus frater.« Ezen feljegyzésből megtudjuk, hogy az említett ősnymtatványt Báthory István nádor Mátyás király halála után 1490-ben Esztergami János szerzetesnek vásárolta, ki ekkor Galgóczon tartózkodott, de megtudjuk azt is, hogy ezen szerzetes a könyv minden »apparatusát« készítette, vagyis középkori bibliographiai értelemben véve a dolgot, az ősnymtatványt festette, rubrikázta és kötötte. Ezen működésénél fogva Esztergamit méltán a középkori betűfestők és rubrikátorok közé sorozhatjuk, ő hazánkiai között ekkorig a második, ki ősnymtatványok festésével és rubrikálásával foglalkozott.

LXXX.

Pál könyvmásoló 1494-ből.

Neve fönymaradt II. Ulászló király azon számadás könyvében, melyet Engel a bécsi cs. udvari könyvtár: »Registrum proventuum regalium in hiis duobus infrascriptis annis per Reve rendissimum dominum Sigismundum Episcopum Quinqueecclesiensem Thesaurarium regie Majestatis in parata pecunia perceptorum incipiendo ab ultima die Januarii anni Domini Millesimi Quadringentisimi Nonagesimi quarti usque ad ultimam diem anni eiusdem Millesimi quadringentisimi nonagesimi quinti« című, Cod. histor. prof. Nr. 487 jegyű, eredeti kéziratából »Geschichte des Ungarischen Reiches und seiner Nebenländer« című munkájában¹⁾ tett közlé. E számadásban előfordul a kiadások között a következő tétel: »Paulo scriptori qui scribit unum Graduale in castro Domini regis ad relationem Kwn dati sunt 2 floreni.« Pál másoló tehát II. Ulászló király táborában 1494-ben egy Gradualen dolgozott s e munka folyama alatt a kir. kincstartó, Kun javaslatára, 2 frtot (hihetőleg a munkadíj előlegéül) fizetett neki. Méltán sorozhatjuk őt tehát a díjazott másolók közé. Mikor végezte be munkáját, és mennyit kapott a munkadíj fejében, erről a számadáskönyvben említés nincsen.

LXXXI.

Jászberényi névtelen 1497-ből.

Nevét nem ismerjük, de az általa másolt kézirat iratási helyéből tudjuk, hogy azt 1497-ben Berényszálláson, vagyis, mint Gyárfás István derék monographusunk felvilágosítani sziveskedett a mai Jászberényben készítette. A kézirat erkölcs-tani latin beszédek-t tartalmaz s jelenleg a gyulafehérvári Batthyányi könyvtár birtoka.²⁾ Magyarországi provenienciája kétségtelen. Tanu-

¹⁾ Halle 1777. I. 17—181 l.

²⁾ Engel I. 112 l.

³⁾ Beke Antal Index manuscriptum etc. 47. l. 519. sz. a.

sitják ezt a boritéktáblákon és a szöveg között előforduló latin és magyar közel egykorú feljegyzések, melyek Nagyvárad történetéhez, a pórlázadáshoz s a magyar nyelvemlékekhez nyújtanak rövid adalékokat. E kéziratban az E IX^b jeggyel egykorúan számozott levélen találtam a másoló következő colophonját: »A n n o C h r i s t i 1497 I n B e r e n s a l a s«, miből kitetszik, hogy a könyv Berényszálláson 1497-ben iratott. Ki lappangjon ezen berényszállási névtelen alatt, s kinek beszédeit foglalja magában a kézirat? annak felderítését a jövő buvárlatoktól várjuk. Azt hisszük azonban, hogy a kéziratban foglalt beszédek összehasonlítása Magyar Mihály, Temesvári Pelbárt és Lasko Osvát egyházi beszédeivel a másoló nyomára vezethetne.

LXXXII.

Ma g y a r J á n o s a X V. századból.

Egyéniségéről mit sem tudunk; működéséről azonban a krakkói Jagello-könyvtár »Sermones de sanctis boni et utiles« című ¹⁾ XV. sz. latin kézírata nyújt tájékozást, mely a colophonban Magyar Jánost tünteti fel másolójának. A kézirat 201 ívrétű beirt levélből áll s szent beszédeket tartalmaz. A colophonban a másoló magáról laconikus rövideggel így szól:

»J e s u s C h r i s t u s
M a r i a S a l u s
J o h a n e s H u n g a r u s.«

¹⁾ Dr. Wislocky Wl. Cat. Cod. Mss. Bibl. Jagell. 4. füz. 201 l.